

suprotnog, pozitivnog značenja, kod savremenih se one uglavnom nisu "primile". Ostale su samo negativne, jer se jedino tako mogu "dokazati" osnovne dnevopolitičke teze.

Stari autori su pominjali Albance kao "nasilne zulumčare", "zlokovarne vregove" (Ristić, 1864), kao "divlje Arbanase" koji su bili "prosto divlji pastiri" (Srećković, 1888), pa su i prevodi stranih autora već u 19. veku bili poželjni ako su nosili slične poruke, kao prevod knjige sa ruskog jezika u kojoj se govori o "divljim ordama arnautskim", poludivljim Albancima koji se "zanimaju razbojništvom i aranžem" (N.Di tako dalje. 1891).

Kada je generalno govorio o Albancima, Ivanić je tvrdio da je "ljudska krv ovde jevtinija no igde", da je "Neron pigmej prema arnautskim krvopijama" (Ivanić, 1903), da su vrlo plahe krvi, pisao je o njihovom "krvološtvu i varvarstvu", smatrao ih poludivljim plemenima koja "iskorenjuju jedan čestiti, nezaštićen i nenaoružan narod" (Ivanić, 1906). Nušić je navodio da Albanci, iako su u novije vreme prinuđeni da rade, "vrlo se malo tome poslu odaju", da "nemaju više 'bese'; njihova reč nije pouzdana; njihova vera nije tvrda. Ako se ko i pobratimi sa Arnautinom, smeju mu se ostali Srbi jer, vele, Arnautin se pobratimio samo s toga da mu uđe u kuću zbog kćeri, žene ili sestre" (Nušić, 1903). Hadži-Vasiljević je pisao da su Albanci netrpeljivi, plašljivi, podmukli i surevnjivi (Hadži-Vasiljević, 1909).

Sasvim sigurno najdalje u rasističkom stavu prema nacionalnim "osobnostima" Albanaca otišao je Vladan Đorđević, inače lekar po profesiji. Iako je njegova motivacija bila ista kao i kod ostalih pisaca, a to je objašnjenje nužnosti izlaska Srbije na more i opravdanje kolonizatorske funkcije koju treba da izvrši u severnoj Albaniji, njegova kvazinaučna karakterologija sa izraženom dozom otvorene netrpeljivosti pojavljuje se kao samostalan fenomen, ne preterano nužan za argumentaciju osnovne namere. Kao i većina drugih autora koji su polazili od doseljavanja na Balkan i išli preko opisa lobanja i genetskih svojstava da bi došli do izlaska na more, tako je i Đorđević pisao čitavu istoriografsko-etnografsku raspravu da bi zaključio da je Drač srpska luka. Polazio je od pitanja "ima li uopšte arnautskog naroda" da bi zatim dao opis "pravog arnautskog tipa" koji je »mršav i sitan, u njemu ima nešto cigansko, finičansko«. Đorđević čak kaže: »U ostalom Arnauti podsećaju ne samo na finičane, nego čak i na pra-ljude iz preistorijskog doba, na one ljude koji su zbog straha od divljih zverova spavali na drvima, za koja su se držali svojim repovima da ne padnu«. Tvrdio je da "jedino među Arnautima izgleda kao da je i u 19. veku živio još po koji repat čovek", a austrijskom konzulu Hanu je pripisivao tvrdnju da ih ima dve vrste, "s malim konjskim i s kozjim repom". Đorđević je pronalazio "anatomske razlike u kroju glave između severnih i južnih Albanaca zaključujući da su se sa svojim osvajačima tako izmešali "da nisu mogli očuvati svoj narodni tip". Tvrdio je da nemaju ni svoj jezik, ni azbuku, ni "narodnu istoriju" ("celu istoriju Arbanije sastavljaju jedino tuđinska osvajanja ove zemlje"), ni pismenost ("uostalom Arnauti ne žude osobito za školom"), navodio da se boje pranja od kojeg se "dobija groznica", a u svom čistunstvu odbijao je da citira njihove ljubavne narodne pesme jer mu se "zgadilo" što su posvećene ljubavi prema muškarcima. Protiv Srba su se borili na "svoj divljački, podmukli i izdajnički način", a i kada su isticali bele zastave za predaju svuda bi "osuli plotunima na prijateljske ruke, koje su im bile pružene". Tvrdio je da su albanski ranjenici pucali na srpske vojne lekare "koji su im rane previjali", "mučki" su ubijali s leđa, a "jedan arnautski ranjenik otkinuo je jednoj milosrdnoj sestri parče obraza sa svojim zverskim zubima", pa se cinično pitao da li »od ovih zverova hoće Austro-Ugarska da napravi državu« i odgovorio: »Srećno im bilo«. Navodio je da krvna osveta kod njih "i pitome žene pretvara u krvožedne zverove koji piju ljudsku krv", da u albanskom jeziku ne postoje reči "ljubav" i "ljubiti", a suprotstavljajući uticaj katoličanstva i islama na Albance, davao je prednost islamu tvrdeći da je "Muhamedova vera bila sposobnija da ovim divljim evropskim crnenokožima nakalemi po koju ljudsku osobinu, nego svemogućna katolička propaganda" (Đorđević, 1913).

Iste, 1913. godine Jovan Tomić je kvalifikovao Albance kao "najsvirepije" stanovništvo, kao "stalne predstavnike nereda i bezvlašća", pa je "reč Arnautin bila sinonim za nasilnika i pljačkaša" (Jovan Tomić, 1913), dok je Jaša Tomić pisao da su Albanci menjali veru "kao odelo" jer je ona kod njih "bila uvek stvar trgovine", da su skloni da posle predaje napadaju protivnika, da su napadali i bolničare, da su njihovi ranjenici napadali srpske ranjenike čak i u beogradskoj bolnici "gde ih je donelo milostivo crce Srbinovo, da ih vidaju". Smatrao ih je "pljačkašima i nasilnicima" kojih su se bojali čak i Turci, navodio da veruje turskim građanima iz Prištine i Peći koji su govorili "da voliju snositi svaku drugu vladu, nego zulum Arnauta". Pisao je o svirepostima Albanaca, o pljačkama, krijumčarenju: "Od preko hiljadu zarobljenih Arnauta, koje sam danas gledao, nigde ni jednog otvorenog, ponosnog pogleda, svi se skupili i zgurili, kao nemoćne babe. Odvratna pojava". Njihovu hrabrost je tumačio "arnautskim divljaštvom" jer "što je veći divljak tim je hrabriji i svirepiji. Na početku ta njegova hrabrost i divljaštvo raste, ako ima uspeha, i tada on postaje krvožedna životinja. Ali ako mu pođe zlo, u njega uđe životinjski strah, svaka disciplina prestaje, i od onoga što se zove vojnik, ne ostaje u njemu ničega" (Jaša Tomić, 1913). A Tihomir Đorđević je nekada, kao danas Dimitrije Bogdanović, citirao često navođenu rečenicu za ocenu karaktera Albanaca – "Beogradski su Turci najgori zulumčari, sve sam Arnautin i Bošnjak", nazivajući Albance u Srbiji "strašnim zulumčarima i velikim zlikovcima" (Đorđević, 1924).

#### POZITIVNA "SVOJSTVA" ALBANACA.

Već je rečeno da je kod starih autora postojao ambivalentan odnos prema "karakternim svojstvima" Albanaca. Isti oni koji su ih opisivali najcrnijim bojama generalno, istovremeno su im, u neposrednom kontaktu, odavali priznanje za mnoge lepe "osobine", pa čak ponekad i davali prednost nad Srbima. Tako je putopisac Ivan Ivanić, u ličnim susretima, imao lepih reči za njih. Za kačaničke Albance je pisao da su "lepi, kršni ljudi, čuveni sa svoje hrabrosti", da su im ljubavne pesme pune osećaja jer "po svojoj bujnoj južnjačkoj krvi znaju silno da ljube", da gost u njihovoj kući ima potpuni imunitet, kao i da su im žene neprikosnovene (Ivanić, 1903). Hadži-Vasiljević je hvalio njihovu vrednoću i tvrdio da su njihove njive i vinogradi